

Livets hårde tilskikkelser tog hun med værdighed

af Hans Peter Kragh

Martha Holler var fra Aarhus, men blev gift med Albert Holler, én af de otte fiskere, der omkom ved en minesprængning i august 1944. Hun trodsede omstændighederne og blev et midtpunkt både i byen og i slægten.

De var bekymrede. De to både *Gefion* og *Immanuel* burde for længst have været tilbage i Klitmøller. Men de, der stod på stranden og spejdede langs kysten mod Stenbjerg, kunne intet se.

Så kom der en tysk soldat ned fra vagttårnet og fortalte, at »vi har set dem. Den ene båd er på slæb«.

Det vakte håb – men et stykke tid efter kom vagten tilbage: »Vi har taget fejl. Der var ingenting.«

»Det var skrækkeligt,« husker Anna Møller, som dengang var 11 år gammel, og som var blandt dem, der stod på stranden denne augustdag i 1944.

SPRÆNGT I STYKKER

Hendes far, Albert Holler, var skipper på *Gefion*, og den senere afdækning viste, at de to både faktisk havde været på vej hjem. *Gefion* havde *Immanuel* på slæb – men de nåede aldrig hjem: Bådene blev sprængt i stumper og stykker, og alle otte ombord mistede livet i et tysk minefelt ud for Stenbjerg, som ingen af de to besætninger anede eksistensen af.

Fiskerne havde ifølge en artikel, som ugebladet *Ude og Hjemme* bragte 2. oktober 1972, fra land observeret, at noget var sket på havet, og at nogen måtte være i havsnød. De ville sætte både i vandet for at rykke til undsætning, men det tyske militær forhindrede dem i at gå ud.

Efter den forgæves ventetid på stranden begyndte folk at gå ud for at lede efter skibene. Én af dem var Marius Grønkjær, gift med Anna Møllers søster Marie. Han fortalte siden, at kutteren *Havørnen*, som han selv var med, også havde været tæt på minefeltet. Minerne lå under vandlinjen, forbundet med liner, og Marius var klar over, at korken på linerne havde skrabet imod båden, inden *Havørnen* nåede at dreje væk.

Marius Grønkjær mistede tre brødre, en svoger og svigerfar ved de tre forlis. En anden svigersøn, Peder Grønkjær, som var gift med Annas søster Inger Holler, var for øvrigt også med i eftersøgningen med kutteren *Dannebrog*.

Martha og Albert Holler med den ældste datter Marie, formentlig o. 1920.

Familien Holler ved forældrenes sølvbryllup i 1942. Bagest f. v. Inger, Knud, Christian, plejesønnen Arne og Marie (den ældste datter). Forrest Albert Holler, datteren Anna (i dag Møller) og Martha Holler. Anna Møller er yngste barn og den eneste tilbageværende.

Men hverken Albert Holler eller andre på *Gefion* og *Immanuel* opdagede noget som helst. Rednings-skibet fra Thyborøn blev også sendt ud om søndagen for at lede efter de forulykkede. Klitmøller-kystbådene *Dannebrog*, *Danmark* og *Havørnen* deltog som nævnt også. Der indløb en meddelelse om, at der var fundet rester af kroge og et par bøjer mærket »AA« (Anders Andersen fra *Gefion*), og kystbåden *Omega* gik straks i gang med at søge langs stranden mod Hanstholm. Da *Omega* vendte tilbage, var flaget på halv stang og båden havde liget af Kyora Grønkjær med, fundet ca. 400 meter fra land mellem Klitmøller og Hanstholm. De andre skibe fra Klitmøller havde også i mellemtiden fundet de nylagte minefelt og vragester.

OTTE ENKER OG 18 BØRN

Det bortvejrede enhver tvivl og ethvert håb. Bekymringen var blevet til vished. Sønnerne Christian på 19 og Knud Holler på 16 år kom straks hjem fra Esbjerg og Thyborøn, hvor de fiskede – og tilbage stod otte enker og deres 18 børn. Anna Møllers mor, Martha, var den ældste, og derfor blev hun som en støtte og samtalepartner for sine syv yngre med-søstre, »men hun fik aldrig rigtig tid til at bearbejde sorgen,« husker Anna Møller. Området, hvor Martha og mange af de andre enker boede, blev senere i folkemunde og ugebladsartikler kaldt Enkernes Vej.

Til gengæld blev Martha Holler et stærkt samlingspunkt for de andre efterladte og for slægten. Selv om manden og faderen var væk, og der derfor

Historien bag historien

I 1944 mistede 12 fiskere fra Klitmøller livet ved minesprængninger.

Den 1. juni forliste kutteren *Arken* i et minefelt nordvest for Klitmøller, og fire fiskere blev dræbt. Den 4. august gik det ud over otte andre fiskere, da kutterne *Gefion* og *Immanuel* stødte på miner ud for Stenbjerg, som tyskerne havde udlagt om natten mellem den 3. og 4. august.

Fiskerne havde bestemte zoner, hvor de måtte fiske. De to både var taget på fiskeri i sådan en zone – og alligevel havde tyskerne lagt miner ud i den sejlroute, som de normalt brugte. Torsdag aften var en sydgående konvoj af krigsskibe passeret igennem det tilladte fiskeriområde. Der er ingen

tvivl om, at fartøjerne har udlagt miner. *Immanuel* og *Gefion* var for hjemadgående ad den almindelige rute fra Lødbjerg til Klitmøller, da de sejlede direkte ind i det nylagte minefelt (Kilde: »Det er nødvendigt at sejle...«)

Én af de omkomne var Jens Emil Andersen, og Svend Sørensens artikel i *Historisk Årbog* 2014 beskriver både ulykken og ikke mindst konsekvenserne for hans familie.

Albert Marinus Holler, skipper på *Gefion*, var også blandt de dræbte. Hans datter Anna Møller, Klitmøller, og hans barnebarn Freddy Holler, Thisted, fortæller i denne artikel om, hvad minesprængingen kom til at betyde for Holler-slægten, én af de største familier i Klitmøller.

Enkerne og børnene efter de forliste fiskere fik mulighed for at komme på feriekolonien »Aggershøj« på Ærø. Det er ikke let at genkende personerne, men Anna Møller mener at kunne identificere nogle af dem: Nederst t. h. er det Sonja, hvis far Aksel Grønkjær var med på *Arken*, den Klitmøller-båd, der blev minesprængt et par måneder før *Gefion* og *Immanuel*. Ved siden af hende Anna Møller, på det tidspunkt 13 år, og t. v. for hende Sonjas bror Martin. Anna Møller kan også genkende Birgitte, datter af Anders Andersen fra *Immanuel*. Hun står med et lille barn på armen; det kan være Jensy, datter af Jenny og Jens Andersen, som også var med på *Immanuel* (se *Historisk Årbog* 2014). Flere andre fra Klitmøller er med på billedet, men det er svært præcist at sige, hvor de står.

ingen indtægter var, husker Anna Møller sin barn-dom som god – trods alt: »Jeg kan ikke mindes, at der var fattigdom som sådan.«

Det hjalp både Martha Holler og de andre, at der efter befrielsen kom en stor landsindsamling, ligesom enkerne fik en fast statslig hædersgave lige til deres død. Der blev også sat penge af i Overfor-mynderiet (der eksisterede 1869-1982 og i tidens løb havde forskellige opgaver, blandt andet at bestyre

»umyndige og borteblevne personers formue«) til alle børn under konfirmationsalderen. Pengene blev udbetalt, når børnene var fyldt 23 eller 24 år.

MINER OG HAV

Anna Møller brugte sine penge til at købe hus for i Nr. Uttrup ved Aalborg. Hun var blevet gift med Orla Møller, der var lastbilchauffør, og som hun havde truffet, mens hun havde plads i købmandsgården

En Klitmøller-slægt – kort fortalt

Albert Marinus Holler var ud af de gamle Klitmøl-ler-slægter, som drev skudehandel og havde køb-mandsgårde i Klitmøller, hvor slægten har boet i århundreder. De skriftlige kilder rækker kun til-bage til 1500-tallet.

Albert Holler blev født i 1898. Da var skudehan-delen flyttet til Thisted, og mølboerne måtte om-stille sig. Albert Hollers far, Chresten Møller, gift med Marie Hausgaard Frost, var kaptajn på sejl-skibe i udenrigsfart fra blandt andet Thisted.

Farfaderen, Peder Frost Pedersen Holler, gift med Mette Christensdatter, boede i slægtens gamle købmandsgård ved Krovej og var strandfo-ged, ansat i 38 år i redningsvæsenet, der var opret-tet i 1852. Han blev ansat fra starten og var leder af redningsvæsenet, og i hans tid blev der reddet 200-300 nødstedte ved over 25 forlis.

Alberts morfar, Niels Andreas Frost Brandi, gift med Inger Marie Pedersdatter Hausgaard, drev købmandsgård i Klitmøller og var medejer af og skipper på flere handelsskibe. Han havde sam-men med svogeren Christen Hausgaard investeret i et nyt skib, der primært sejlede Thisted-Ham-burg. Selv stod han til sidst for købmandsgården i Klitmøller og en post- og fragtrute med endesta-tion i fætteren P. C. Nordentofts købmandsgård i Thisted. Niels Brandi og P. C. Nordentoft havde en del samarbejde, blandt meget andet om et dyk-kerfirma i Klitmøller.

Da Albert Holler voksede op, var fiskeriet ble-vet et erhverv, man kunne leve af. Som ung havde

han været ved militæret i Aarhus. Her mødte han sin hustru, Martha Due, hvis far var skytte på Frij-senborg Gods. De blev gift i 1917, og hun flyttede med Albert til Klitmøller, hvor han i 1920 byggede hus ved en grusvej ved Ørhage, nærmest landings-pladsen og havet.

Grunden købte han af et familiemedlem. For købesummen blev han tilbudt, at han kunne tage lige så meget jord, som han ville, gerne hele områ-det med sandklitter ved Ørhage. Men Albert nø-jedes med 700 kvadratmeter: Han var bekymret over en lov, som fastslog, at en ejer af et klitom-råde selv skulle vedligeholde og plante marehalm i klitterne, når der opstod sandfygning.

Martha og Albert Holler fik fem børn: Inger, Knud, Christian, Marie og Anna plus plejesøn-nen Arne. Martha Hollers tvillingsøster døde, da Arne var ni år gammel, og hun og Albert tog Arne til sig som deres egen. Parret nåede at holde sølv-bryllup i 1942.

Gefion, som blev smadret ved minesprængnin-gen ud for Stenbjerg 4. august 1944, var Albert Hollers anden kutter. Den første havde også nav-net *Gefion*, opkaldt efter den nordiske gudinde, som var forbundet med jomfruelighed, og som måske har været en frugtbarhedsgudinde med særlig tilknytning til Danmark.

Albert Holler var formand for fiskeriforeningen i Klitmøller til sin død.

Kilde: Freddy Holler.

Anna Møller med et håndkoloreret foto af T127 Gefion. Det var i øvrigt båd nummer to af samme navn, som hendes far, Albert Holler (skimtes i baggrunden) havde. Anna Møller mener, at den øvrige besætning måske også havde part i Gefion. T.v. i stævnen står Thorkild Grønkjær og t.h. makkeren Johannes Brund. Foto: Klaus Madsen.

i Klitmøller, hvor Orla Møller kom. Han var på det hold af minører, der skulle sprænge de tyske bunkers i klitten.

Miner og hav fortsatte på en sær måde med at spille en rolle i Anna Møllers liv. Hendes mand døde efter nogle år – og senere mistede hun sin søn Martin. Han fiskede ved Grønland med sin rejtrawler, der var indregistreret i Halifax i Canada. Han var skibsfører og dykkeruddannet, og da båden fik problemer med skruen, ville han hjælpe en tilkaldt dykker med at løse problemet – men det kostede ham livet.

Efter mange år i Nordjylland vendte Anna Møller tilbage til Klitmøller.

Moderen, Martha Holler, der havde mistet sønnen Chr. Holler to år tidligere, var kommet på plejehjemmet Klitrosen. Her døde hun i 1989 i en alder af

96 år, dengang Klitmøllers ældste indbygger. I *Thisted Dagblads* nekrolog i januar 1989 hed det blandt andet: »Som mor til fem børn samt et plejebarn blev der stillet store krav til hendes dygtighed og omsorg, ikke mindst efter at hendes mand i 1944 forulykkede ved minesprængning med fiskerfartøjet Gefion ud for Klitmøller«. Og senere i nekrologen: »Livets hårde tilskikkelser tog hun med værdighed og var til det sidste midtpunkt i slægten.«

I »BETTEKAMMERET«

Anna Møller fortæller:

»Mor kunne snakke med alle, og vi havde tit gæster – også ofte overnattende. Mor lejede huset ud til sommergæster i perioden efter krigen og frem til midt i 1950'erne, og så flyttede vi selv ud i

'bettekammereret'. Der var blandt andet en læge fra Aarhus, der holdt ferie hos os hvert år, ligesom familier fra Thyborøn kom på ferie hos os, og mors egen familie fra Aarhus kom også tit. Hun havde 25-30 børnebørn, som også var der tit, men jeg kan aldrig mindes, at der har været smalhals.«

Ét af de familiemedlemmer, der ofte var i Klitmøller, var søstersønnen Aage Andersen. Det begyndte i 1945, da han var med i modstandsbevægelsen i Aarhus. Han fik lige efter befrielsen til opgave at bevogte Hanstholm-fæstningen, hvor der var efterladt mange våben- og ammunitionsdepoter. Han kom meget til Klitmøller, hvor han fik en meget tæt kontakt til Martha, som han besøgte til sin død, ligesom hans børn og børnebørn også ofte kom der.

VAGT VED HAVET

Én af de mange gæster uden for familien, som Martha Holler også gav husly, var filminstruktøren Jørgen Vestergaard, nu Sennels, da han sammen med fotograf Lennart Steen optog filmen *Vagt ved havet* i vinteren 1965.

Den handler om redningsarbejdet på den jyske vestkyst i midten af 1960'erne med redningsbåden

fra Klitmøller på øvelse, beredskabet på Hanstholm Fyr, strandvakterne om natten, redningsskibet fra Thyborøn og flyvevåbnets redningshelikopter.

Men dramaet udspillede sig på baggrund af en saglig hverdagsskildring af Klitmøller og det professionelle fiskeri fra stranden, som sluttede, da Hanstholm Havn åbnede i 1967.

MED VÆRDIGHED

Sønnen Christian Holler havde en central rolle i filmen. Selv var Martha Holler ikke med i filmen, men spillede en stor praktisk rolle i baggrunden i kraft af sit store netværk – kvinden, der flyttede fra storbyen Aarhus til en helt anderledes egn, et andet sprog, en anden kultur og til et liv, som udviklede sig langt barskere end for de fleste, men som alligevel blev til en central skikkelse i Klitmøller og en væsentlig personlighed i Holler-familiens århundredgamle saga: »*Livets hårde tilskikkelser tog hun med værdighed...*«

Hans Peter Kragh.

Født 1950. Journalist. Chefredaktør for *Thisted Dagblad* 1985-2012.

Kilder

Alan Hjorth-Rasmussen: *Det er nødvendigt at sejle. Nord-søfiskeri under Anden Verdenskrig*. Esbjerg: Fiskeri- og Søfartsmuseet 1980.

Svend Sørensen: »Da sorgen ramte Klitmøller.« *Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred* 2014: 59-66.

Freddy Holler, Klitmøller.

Anna Møller, Klitmøller.

www.arkivthy.dk (Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune).

www.wikipedia.org